

Янченко Павло Володимирович
аспірант, Полтавський національний педагогічний університет імені
В. Г. Короленка

ІНТЕРАКТИВНА МІНІ-ЛЕКЦІЯ «ПРАВОВА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ»

Категорія здобувачів вищої освіти: студенти.

Навчальна мета: полягає у здобутті студентами загальних відомостей про юридичну діяльність, а саме характеристику методологічних підходів до розуміння юридичної діяльності, її поняття та основних рис, розкриття змісту, видів та системи юридичної діяльності, а також розуміння юридичної діяльності не тільки як особливого виду соціальної діяльності, але й як професії юриста, що є необхідним для отримання первинних знань про свою майбутню професію;

Виховна мета: полягає у формуванні у студентів розуміння соціальної значущості та особливої відповідальності юридичної діяльності, престижності та елітності професії юриста, а також у формуванні у слухачів почуття гідності та особистої відповідальності щодо майбутньої юридичної професії;

Розвивальна мета: полягає у набутті первинних знань про професію юриста та юридичну діяльність, про найважливіші професійні стандарти, які склалися у світовій практиці здійснення юридичної діяльності.

Кількість аудиторних годин: 1 година.

Категорія здобувачів вищої освіти: студенти.

Навчальна мета: полягає у здобутті студентами загальних відомостей про юридичну діяльність, а саме характеристику методологічних підходів до розуміння юридичної діяльності, її поняття та основних рис, розкриття змісту, видів та системи юридичної діяльності, а також розуміння юридичної діяльності не тільки як особливого виду соціальної діяльності, але й як професії юриста, що є необхідним для отримання первинних знань про свою майбутню професію;

Виховна мета: полягає у формуванні у студентів розуміння соціальної значущості та особливої відповідальності юридичної діяльності, престижності та елітності професії юриста, а також у формуванні у слухачів почуття гідності та особистої відповідальності щодо майбутньої юридичної професії;

Розвивальна мета: полягає у набутті первинних знань про професію юриста та юридичну діяльність, про найважливіші професійні стандарти, які склалися у світовій практиці здійснення юридичної діяльності.

Кількість аудиторних годин: 1 година.

План лекції:

1. Поняття професійної та правової культури.
2. Характеристика окремих складових професійної культури юриста.
3. Поняття професійної деформації та шляхи її подолання.
4. Фактори формування професійної свідомості та культури.

1. ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Під **культурою** розуміють сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом історії. Даний термін вживається також в інших значеннях при характеристиці ступеня освіченості, виховання або визначення рівня досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової роботи. Під **правовою культурою** особи розуміють глибоке знання і розуміння права, високо свідоме виконання його вимог як усвідомленої необхідності та внутрішньої переконаності. В правовій культурі особи розрізняють окремі структурні елементи, серед яких виділяють правову свідомість, що формується на ґрунті правової ідеології та правової психології, поведінкові елементи та безпосередньо правомірну поведінку, яка являється формою зовнішнього прояву правової культури особи.

Враховуючи те, що представники юридичної професії є носіями культурних цінностей в сфері права, можна з впевненістю сказати, що в той же час вони виступають і суб'єктами реалізації зазначених функцій. Своїми діями, рішеннями, манерою поведінки в цілому юристи впроваджують у площину реального життя не просто культуру, а цілий ряд правових цінностей, що знаходяться під охороною права: життя людини, її честь, гідність, недоторканість, свободу, справедливість тощо. Таким чином, для представників правничої професії наявність високого рівня правової культури є обов'язковим моментом та необхідною умовою якісного виконання свого професійного обов'язку. А щодо співвідношення таких понять як професійна та правова культура, то вони за обсягом співвідносяться як ціле та частка, але така частка, яка відіграє провідну роль по відношенню до інших (моральна культура, політична, психологічна, інформаційна, етична, естетична, економічна тощо).

Однією з важливих вимог до правової культури юриста є **вимога точного та неухильного, свідомого виконання вимог чинного законодавства**. У культурно-правовому аспекті представник юридичної професії у свідомості громадян своєї країни уявляється в якості еталону правової поведінки і багато в чому оцінюється саме за цим критерієм. Однак відповідність професійної поведінки певним нормативам полягає не тільки у виконанні правових приписів. У сфері юридичної діяльності функціонують й інші нормативи, які породжені потребами духовного, економічного, політичного розвитку суспільства. Тому, характеризуючи професійну культуру юриста, необхідно брати до уваги норми моралі, етики, релігії, традицій, корпоративні норми, що також складають нормативну базу діяльності юристів.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Професійна культура невіддільна від культури особи, яку характеризує насамперед праця, діяльність, виконання службових обов'язків. Професійна культура передбачає наявність саме тих знань, умінь, навичок, без володіння якими особа не здатна до виконання професійного обов'язку. Так, у структурі професійної культури можна виділити культуру етичну, економічну, політичну, правову, естетичну, моральну, інформаційну, які природно з різним ступенем досконалості наповнюють зміст професійної культури представників різних професій. Але для представника певної професії кожний з названих компонентів буде або відігравати вирішальну роль, або мати другорядне значення.

Для представника юридичної професії необхідно визнати як головний компонент культуру правову.

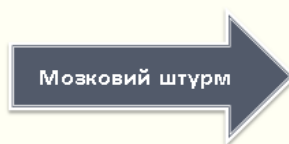
Правова культура – це якісний стан правової організації суспільства, реального функціонування його правової системи, що відображає досягнутий рівень розвитку в сфері правового регулювання соціальних відносин. Структурними елементами правової культури є правова свідомість, правова ідеологія, правова психологія та поведінка. Правова культура віддзеркалює систему цінностей, які належать до правової дійсності суспільства.

Моральна культура – характеристика особистості людини з точки зору її цілісного морального розвитку, свідомості та поведінки, а також сукупність моральних якостей (рис), притаманних людям певного суспільства, класу, професії, які характеризують рівень їх моральної свідомості та поведінки. Моральна культура містить моральні знання, почуття та переконання, потреби, моральні якості, навички поведінки, етикетні норми, які проявляються у стосунках з іншими людьми.

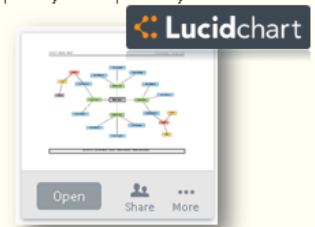
Моральна норма — це правило поведінки особи, яке має загальний характер, встановлюється суспільством у процесі його еволюційного розвитку, санкціонується громадською думкою (осудом) з метою регулювання службових і суспільних відносин та забезпечується альтернативною поведінкою. Моральна культура юриста полягає в певній мірі освоєння особою юриста загальнолюдської моральної культури, яка забезпечує формування високих професійних якостей, потрібних для виконання свого службового обов'язку.

Службовий обов'язок юриста — це система необхідних, самостійних правових дій у різних правових явищах, пов'язаних із моральною свідомістю, чуйністю великою внутрішньою потребою служіння своєму народові.

Основне моральне правило юриста – робити для клієнта все, що не заборонено законом, те, що він зробив би для себе сам, маючи для цього необхідні знання і навички, властиві юристу-спеціалісту.

Професіограми
юридичних професій

Колективний
майндмеппінг

Етична культура юриста — це знання юристом його моральних прав і обов'язків та використання їх у професійній діяльності.

Естетична культура юриста — це розуміння юристом правил зовнішньої гармонії своєї професійної діяльності та реалізація їх на практиці з метою ефективного розв'язання юридичних завдань.

Інформаційна культура юриста — це обумовлена рівнем розвитку інформаційного суспільства система знань, умінь і навичок юриста в галузі інформаційних та інформаційно-правових стосунків, використовуваних для забезпечення його практичної діяльності і надання різноманітних правових послуг у суспільстві.

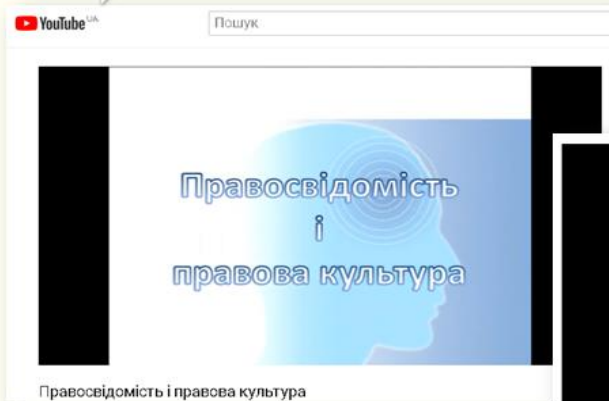
Політична культура юриста — це обумовлені політичними знаннями, уміннями, навичками і реалізовані на практиці ідеї, стандарти поведінки юриста як суб'єкта політичної діяльності.

Відео

https://www.youtube.com/watch?v=bSE_6OUFFeo

3. ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

“Деформація” - від лат. *deformatio* — «спотворення», “викривлення”) — зміна розмірів і форм твердого тіла під дією зовнішніх сил (навантажень) або якихось інших впливів (наприклад, температури, електричних чи магнітних полів), у юриспруденції - це негативні процеси у професійній свідомості фахівців різних юридичних спеціальностей.

Робота представників юридичної професії дуже часто пов'язується з перебуванням у складних, психологічно напружених та відповідальних правових ситуаціях. Їх діяльності іноді притаманна як напруженість, так і невизначеність, які разом призводять до фізичної та психологічної перевтоми, а інколи до втрати необхідних навичок скрупульозного вивчення документів справи, тактовного ведення переговорів, послідовного накопичення та обробки правової інформації.

Професійна деформація – це комплекс специфічних, взаємодіючих змін у особистісній структурі, що виникають внаслідок ряду умов, які пов'язані з трудовою діяльністю, це результат появи та розвитку жорстких професійних стереотипів, перенесення професійної ролі у сферу позаслужбових стосунків або впливу специфіки службової діяльності.

Деформація професійної правосвідомості – негативні зміни якостей особистості (стереотипів сприйняття, ціннісних орієнтацій у правовій сфері, характеру, способів спілкування і правової поведінки), що настають під впливом здійснення їх професійної діяльності.

Форми деформації правової свідомості:

- **правовий нігілізм** - полягає у запереченні соціальної цінності права, скептичному, зневажливому ставленні до нього, свідомому ігноруванні вимог закону;
- **правовий інфантилізм** - викривлення правової свідомості полягає у несформованості, недостатній глибині правових поглядів, знань, уявлень, наявності і в них численних прогалин;
- **правовий фетишизм (ідеалізм, романтизм)** – форма деформації правосвідомості, що виражається в абсолютизації ролі права і правових інститутів у регулюванні суспільних відносин;
- **правова демагогія** - підміна права його видимістю, маніпуляції з правом, зловживання правом, використання права для досягнення власних цілей при удаваному посиленні на суспільне благо;
- **правовий дилетантизм** - заняття правом без спеціальної підготовки, при поверхневому знайомстві з предметом;
- **переродження правосвідомості юриста у злочинну форму.**

Деформація свідомості є явищем об'єктивним та не завжди явно має зовнішній вираз, а проходить латентно, впливаючи на результати та зміст роботи. Найбільш показовими формами її прояву є несвоечасність виконання завдань, перекладання частини обов'язків на інших осіб, замкнутість, грубощі, неповага, а іноді й зловживання правами та правопорушення. У зв'язку з тим, що деформація може проявлятися дуже різнопланово, її характеристику доцільно здійснювати у трьох напрямках: емоційному, функціональному та комунікативному. Слід також звернути увагу на те, що вона не є обов'язковим супутнім фактором юридичної професії, а тому може бути попереджена, якщо працівник здатний до самоаналізу та самооцінки.

Найбільш розповсюдженими засобами та шляхами подолання деформацій слід визнати **правовиховну та профілактичну роботу**, завдяки чому уявляється можливим покращити мікроклімат в робочому колективі, створити сприятливі умови для роботи. Використовуються такі засоби як висвітлення та розповсюдження передового досвіду, підвищення кваліфікації, тимчасова або тривала переорієнтація напрямку діяльності, обговорення в трудовому колективі назрілих проблем, використання заохочень та стимулів до працівників колективу, неформального спілкування, підвищення духовності окремих співробітників тощо.

4. ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ ТА КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Усі фактори формування професійної свідомості юристів доцільно розподілити на дві групи за критерієм їх функціональності на **суб'єктивні** або спеціальні та **об'єктивні** або загальні:

суб'єктивні:

- наявність відповідної освіти;
- здійснення виховного впливу через:

правове навчання – конкретний вид навчального процесу, в ході якого під керівництвом досвідчених юристів члени суспільства оволодівають правовими знаннями, навичками, вміннями здійснення правових норм;

правову агітацію – форма правового виховання, що полягає в правовому впливі на правосвідомість та настрої членів суспільства шляхом колективних та індивідуальних співбесід, виступів на мітингах, зборах за допомогою преси, телебачення тощо;

правову пропаганду – цілеспрямована діяльність по формуванню у членів суспільства високого рівня правосвідомості і правової культури, роз'ясненню правової політики і розповсюдженню правових знань, ідей, іншої правової інформації;

правове самовиховання – цілеспрямована, повсякденна, систематична і самостійна діяльність людей по оволодінню правовими знаннями з метою формування позитивних правових мотивів, установок і навичок правомірної поведінки;

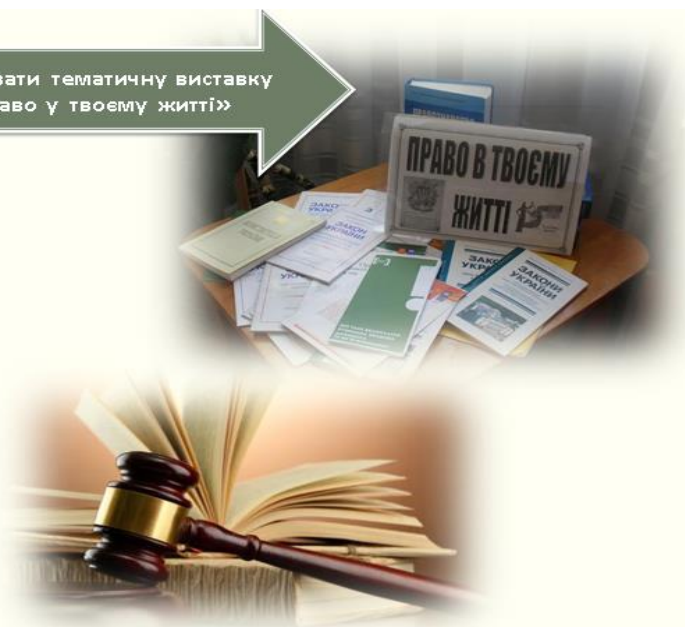
- спілкування правника з професійно розвинутим дружним колективом колег;
- доброзичливість та уважність з боку керівництва;
- наявність вільного доступу до правової інформації;
- належний рівень соціальної захищеності працівників;
- дотримання серед колег ідеалів людяності, рівності, справедливості та взаємодопомоги тощо.

Підготувати тематичну виставку
«Право у твоєму житті»

об'єктивні:

- демократизм, гуманізм, стабільність;
- розвинута економіка, відсутність кризи, своєчасність фінансових розрахунків, стабільність курсу національної валюти;
- високий рівень законності та правопорядку;
- надійна робота правоохоронної та судової систем;
- домінування в суспільстві свідомо прогресивних, демократичних та гуманістичних ідеалів тощо.

Досліджуємо разом!

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ»

Офіційні документи АПУ

Програма

Керівництво

Президент та Віце-президент

Правління

Голови відділень

Голови комітетів

Радник АПУ у відносинах з міжнародними організаціями

Радник АПУ з питань комунікації

Піклувальна Рада

Програма професійного розвитку «Адвокат майбутнього»

Оцінка стану верховенства права в Україні

Ініціативна група із захисту прав адвокатів

Правова допомога учасникам АТО

Відзнака АПУ

Нагорода у галузі журналістики, літератури та мистецтв «PRAVISSIMO»

Громадські ради при органах влади

Етичні правила

Проект «Правова допомога спорту в Україні»

Архів проектів АПУ

Досліджуємо разом!

СВІТОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНСЬКИХ ЮРИСТІВ

Досліджуємо разом!

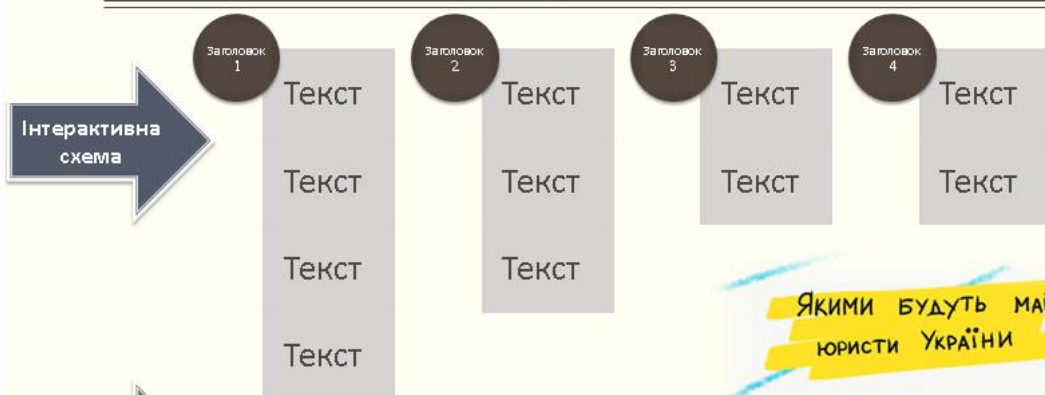
МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ

Проект Міністерства юстиції України

ЗНАЮ! ДІЮ! ЗАХИЩАЮ!

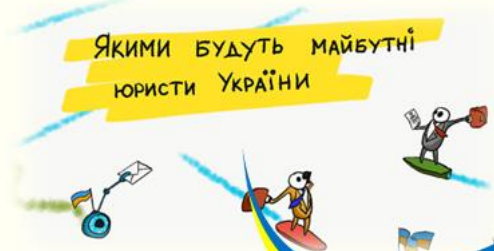
Дискусія «Яким має бути справжній юрист»

Відео

https://www.youtube.com/watch?v=_osfDeKL-gs

Домашнє завдання

Взяти інтерв'ю у студентів на тему «Правова культура молоді»

Увага!
Конкурс!

Конкурс на кращу презентацію
«Моя професія – юрист!»

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Список рекомендованих джерел:

Основні джерела

1. Юридична деонтологія: підр./за ред.. В.М.Горшеньова, В.В.Комарова.-Х.:Основа,1993.
2. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: теоретичний та деонтолог. аспекти: навч.-метод. посіб.-К.:Віра-Р,1999.
3. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія: навч.-метод. посіб.-К.:НАВСУ,2000.
4. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія(основи юрид. діяльності: теорет. і деонтологічні аспекти): навч.-метод. посіб.-К.,2000.
5. Скакун О.Ф. Юридическая деонтология: учебн.-Х.:Эспада,2002.
6. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія.-К.,2003.
7. Осауленко О.І. Юридична деонтологія: навч. посіб.-К.:Істина,2008.-224с.
8. Сливка С.С. Юридична деонтологія: підручн.-К.:Атіка,2010.-296с.

9. Свиридюк Н.П. Юридична деонтологія: навч.-метод. посіб.-К.:Хай-Тек-Прес, 2012.-336с.

10.Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні/Нац. Акад.. пед.. наук України.-К.,2014.-155с.

Додаткові джерела

1. Алексеев А.И., Ястребов В.Б. Профессия - прокурор: введение в юридическую специальность. М, 2006.

2. Ануфрієв М. І. Службова підготовка працівників органів внутрішніх справ : навч.-метод. посібн. / М. І. Ануфрієв. – К. : РВВ, 2003. – 439 с.

3. Аракелов Ю., Джегутанов Б., Олейников В. Пофессиональная этика юриста. М., 2006.

4. Бандурка .М. Професійна етика працівників ОВС. Харків . 2001. - 220 с.

5. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Х.: Вид-во НУВС, 2008. – 336 с.

6. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі / В. С. Бігун. – К. : Видавнича організація «Юстиніан», 2006. – 272 с.

7. Бондарєва М. Особливості організації нотаріату в країнах-учасниках СНД / М. Бондарєва // Право України. – 2006. – № 9. – С. 143 – 146.

8. Бризгалов І. В. Юридична деонтологія (стислий курс лекцій) / І. В. Бризгалов – К. : МАУП, 2003. – 47 с.

9. Бризгалов І. В. Юридична деонтологія: Короткий курс лекцій / Міжрегіональна академія управління персоналом. – 2 вид., випр. – К.: МАУП, 2000. – 48 с.

10. Буклеев В.И., Римская И.Н. Этика права: От истоков этики и права к мировоззрению. М., 2008.

11. Ведерніков Ю.А., Кульбач С.О., Кучук А.М. Юридична деонтологія. – Дніпропетровськ, 2011.

12. Гіда Є.О. Становлення поліцейської деонтології як науки // Право і суспільство. – 2010. - № 2. – С. 15-20.

13. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навч. посіб. / С. Д. Гусарев , О. Д. Тихомиров. – [3-тє вид., перероб. і доп.] – К. : Знання, 2008. – 495 с.

14. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С. Д. Гусарев. – К. : Знання, 2005. – 375 с.

15. Гусарев С. Д., Карпов О. М.. Юридична деонтологія: Навч. посібник / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 1998. – 156 с.

16. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (основи юридичної діяльності: теоретичні, практичні та деонтологічні аспекти): Науково-метод. та навч. посіб. / В. В. Копейчиков (ред.). – К.: Віра-Р, 1999. – 505 с.

17. Гусарєв С. Д., Тихомиров О. Д.. Юридична деонтологія. (Основи юридичної діяльності: теоретичні і деонтологічні аспекти): Наук.-метод. посіб. / Національна академія внутрішніх справ України / В. В. Копейчиков (ред.). – К.: НАВС, 2009.

18. Гусарєв С.Д. Юридична професія в контексті правової спадщини Риму // Часопис Київського університету права. – 2006. - № 1. – С. 21-24.

19. Долженков О.Ф., Янковий М.О. Морально-етичні аспекти допиту // Південноукраїнський правничий часопис. – 2007. - № 1. – С. 144-146.

20. Дроботя В. Этические стандарты работников правоохранительных органов и судов США // Юридический вестник. – 2000. - № 3. – С. 110-112.

21. Калганова О. А. Моральна культура юриста як складова юридичної професії [Електронний ресурс] / О. А. Калганова, Л. В. Гапоненко // Право і суспільство. - 2013. - № 1. - С. 3-7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pis_2013_1_3.pdf

22. Кацавець Р. Культура думки і слова у професійній діяльності юриста // Право і України. – 2009. - № 2. – С. 144-147.

23. Клімачова А.В. Судова етика: співвідношення етичного і юридичного // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні. – Запоріжжя, 2010. – С. 65-69.

24. Конфліктологія : підруч. [для студ. вищ. навч. зал. юрид. спец.] / [Л. М. Герасіна, М. І. Панов, Н. П. Осипова та ін.] ; [за ред. Л. М. Герасіної та М. І. Панова]. – Х. : Право, 2002. – 256 с.

25. Криволапчук В. О. Юридична деонтологія (альбом схем) : навч. посіб. / уклад. Криволапчук В. О., Пасько О. М., Цільмак О. М. – Одеса : ОДУВС, 2009. – 84 с.

26. Кузнєцова Н. До питання про підвищення професійної підготовки суддівських кадрів / Н. Кузнєцова // Право України. – 2010. – № 5. – С. 25 – 29.

27. Кузьменко О. В. Адміністративна юстиція в Україні : [навч. посіб.] / О. В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2007. – 156 с.

28. Кузьмічов В. С. Слідча діяльність: характеристика та напрями удосконалення : монографія / В. С. Кузьмічов, Ю. М. Чорноус. – К. : ЗАТ «Ніч лава», 2005. – 447 с.

29. Лозовой В. О. Професійна етика юриста / В. О. Лозовий, О.В. Петришин. – Х. : Право, 2004. – 176 с.

30. Мануйлов Є. М. Правова культура юриста як основа його професіоналізму [Електронний ресурс] / Є. М. Мануйлов // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. - 2013. - № 3. - С. 211–213. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_2013_3_37.pdf

31. Міжнародна поліцейська енциклопедія. У 10 т. / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – Т. 1. Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. – 1232 с.

32. Молдован В. В. Судова риторика: теорія і практика : [навч. посіб.] / В. В. Молдован. – [2-ге вид., перероб. і доповн.]. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 491 с.
33. Молдован А.В., Богдан Л.С. Юридична деонтологія. Навч. посібник. - К.: Алерта, 2014. - 222 с.
34. Морозовська Т. В. Екологічна культура юриста [Електронний ресурс] / Т. В. Морозовська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. - 2013. - Вип. 182(1). - С. 158-166. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnuau_prav_2013_182\(1\)__23.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnuau_prav_2013_182(1)__23.pdf)
35. Невмержицький Є. Морально-етичні проблеми антикорупційної діяльності правоохоронних органів // Вісник прокуратури. – 2008. - № 11. – С. 77-83.
36. Осауленко О. І. Юридична деонтологія : [навч. посіб.] / О. І. Осауленко – К. : Істина, 2008. – 224 с.
37. Пасько О. М. Компетентнісна модель фахівців органів досудового слідства / О. М. Пасько // Наука і освіта. – 2009. – № 1-2. – С. 107 – 111.
38. Пірен М. І. Деонтологія конфліктів та управління: Навч.-практ. посіб. / Українська академія держ. управління при Президентові України; Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України – К.: УАДУ, 2001. – 378 с.
39. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій: Амстердам-Київ.-1996.-341 с.
40. Проневич О. С. Прокурорська деонтологія як науково-дидактичний концепт про імперативи належної поведінки працівників прокуратури: до постановки проблеми[Електронний ресурс] / О. С. Проневич // Форум права. - 2014. - № 4. - С. 277–285. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_50.pdf
41. Професійна етика та культура поведінки працівника органів внутрішніх справ України : метод. посіб. [для працівників ОВС] / [В. Л. Ортинський, В. С. Бліхар, М. П. Гетьманчук та ін.]. – Львів, 2009. – 127 с.
42. Психологія слідчої діяльності : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. зал.] / [В. Г. Андросюк, О. М. Корнєв, О. І. Кудерміна та ін.] ; [за заг. ред. Л. І. Казміренко]. – К. : Правова єдність, 2009. – 200 с.
43. Романова А.С. Принципи та функції естетичної культури юриста // Митна справа. – 2007. - № 1. – С. 83-87.
44. Свиридюк Н.П. Юридична деонтологія: навч.-метод. посіб.- К.:Хай-Тек-Прес,2012.-336с.
45. Скакун О. Ф. Юридична деонтологія : [підруч. для ВНЗ] / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2008. – 390 с.
46. Сливка С. С. Юридична деонтологія. Правнича етика. Професійна культура : [підруч.] / С. С. Сливка. – [вид. 3-тє, перероб. і доп.]. – К. : Атіка, 2006. – 296 с.
47. Хрестоматия по юридической деонтологии. Сборник нормативных актов (международных, отечественных, зарубежных) об основных стандартах

професійної діяльності юристів (с общими комментариями к разделам): Для юридических вузов и факультетов / Сост. и общ. ред. д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. АПрН Украины, засл. юрист Украины О.Ф. Скакун. – Харьков: Эспада, 2002. – 448 с.

48. Цільмак О. М. Складові структури компетентностей / О. М. Цільмак // Наука і освіта. – 2009. – № 1 – 2. – С. 128 – 134.

49. Чупринський Б. Правова культура як основний складник професійної культури юриста [Електронний ресурс] / Б. Чупринський // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. - 2013. - № 27. - С. 110-114. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvvnufn_2013_27_22.pdf

50. Шкарупа В. К. Адвокатура України : [навч. посіб.] / В. К. Шкарупа, О. В. Філонов, А. М. Титов, Ю.Я. Кінаш. – [2-ге вид., виправл.]. – К. : Знання, 2008. – 398 с.

51. Шкарупа В. К. Професійна діяльність юриста : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Шкарупа В. К., Цимбалюк А. В., Шолкова Т. Б. – Ірпінь: Національний ун-т ДПС України, 2009. – 172 с.

52. Юридична деонтологія : [підруч. Видання друге/ Ткаченко В.Д. Погребняк С.П., Лукьянов Д.В. та ін./ За заг. ред. В.Д.Ткаченка]. – Х. : Одиссей, 2008. – 256 с.

53. Юридична деонтологія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [А. Є. Шевченко та ін.]. - Донецьк : Юго-Восток, 2013. - 338 с.

54. Юридична деонтологія: Навчальний посібник/ І.Г.Богатирьо, П.В.Макушев, В.М.Торяник. - Х.: Харків юридичний, 2009. - 212 с.

55. Юридична деонтологія: підручник/ С.П. Погребняк, О.О.Уварова, Г.О.Христова та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. - Х.: Право, 2014. - 248 с.